

Scènes uit een huwelijk: Reality-toneel zonder een innerlijke noodzaak

Theater

'Scènes uit een huwelijk' door Toneelgroep Amsterdam t/m 6-2 Stadschouwburg Amsterdam (ook: 15/19-3); tournee t/m 18-6; info: 020-6242311 of www.toneelgroepamsterdam.nl

Toen 'Scènes uit een huwelijk' van Ingmar Bergman (1918) in de jaren zeventig als televisieserie werd uitgezonden, maakte deze diepe indruk. Zo verraderlijk als Bergman je mee wist te slepen in het wel en wee van het gelukkige stel Johan en Marianne, dat om zich heen van alles zag mislopen in relaties van anderen, maar de eerste haarscheurtjes in de eigen verhouding amper opmerkte. Tot in een klap de rafels erbijhingen. Het was schokkend, want o zo herkenbaar, dat proces van negeren en niet willen zien tot het tij niet meer te keren is.

Met 'Wie is er bang voor Virginia Woolf?' behoorde 'Scènes uit een huwelijk' meteen tot de modern klassieke huwelijksdrama's. Anders dan in Albee's stuk was het in 'Scènes' juist het naturalisme, de minutieuze observatie van een eerst schijnbaar rimpelloos huwelijk, dat zo hard aankwam.

In 1974 bewerkte Bergman 'Scènes' tot een film en nog weer later tot een toneelversie, nu door Toneelgroep Amsterdam gespeeld. Regisseur Ivo van Hove heeft gekozen voor een vorm, die ver af staat van Bergmans naturalisme, maar die de rauwe intimiteit van het drama zo dicht onder de neus van de toeschouwer drukt, dat deze wel móet denken: dit gaat over u, mij, ons allemaal. Geen achterovergeleun in het rode pluche van de schouwburgzaal derhalve, maar een toneel-op-toneel-opstelling met ongemakkelijke houten bankjes en stoelen waar het publiek in drie groepen naartoe wordt geleid. Daar worden de drie eerste scènes van het stuk simultaan gespeeld door drie verschillende koppels - twee twintigers, twee dertigers, twee veertigers - in ruimtes die

slechts door een zogenaamd geluidswerend doek (met deuren en kunststof vensters) van elkaar gescheiden zijn.

Gevolg is dat elk stel moet opboksen tegen het geruzie en gesla met deuren van de andere twee, en ook nog een soort van publieksparticipatie moet suggereren met ertussendoorgeloopt en aan- en uitdraaien van achter opgestelde toneellampen. Wellicht moet de toeschouwer het gevoel krijgen: niet alleen hier, maar ook bij de burens is het misère en ik zit er middenin. Maar eerlijk gezegd leidt het allemaal vooral af en is het erg lastig, kennelijk ook voor de spelers, om je tot de intimiteit van de ene scène te bepalen. Na elke scène schuift de boel door naar de volgende ruimte en twee uur later hebben alle koppels dezelfde scène drie keer gespeeld en heeft slechts eenderde van het publiek de circa vijftien jaar overlappende episodes in chronologische volgorde gezien.

Later mogen we even in de zaal zitten om te zien hoe nu de stellen direct door elkaar gaan ruziën, om dan, weer terug op het toneel, mee te maken hoe drie vrijpartijen overgaan in drie vechtpartijen. Reality-toneel zullen we maar zeggen. De encenering, de gekozen vorm doet al te gekunsteld aan. Het is zo heel erg bedacht, maar zonder enige innerlijke logica, laat staan noodzaak. De beklemming van het op de millimeter kunnen volgen van wat zich aan kleine misverstanden en onbegrip ophoopt in die relatie ontbreekt. Deze 'Scènes uit een huwelijk' is voornamelijk rommelig.

Het enige lichtpunt in de voorstelling is Celia Nufaar. Zij speelt twee keer een kleine rol, een keer een oudere vrouw die na twintig jaar huwelijk zonder liefde heel bewust wil scheiden, en een keer de weduwe geworden moeder van Marianne. Wat een kracht en een zuiverheid toont zij, zonder enige opsmuk. Haar spel is van een adembenemend naturel, dat de rest van de voorstelling ontbeert.

Hanny Alkema